

Göçmen Kadınların Uyum Sürecinde WhatsApp Kullanımı: Türkiye'deki Uygur Göçmen Kadınlar Örneği *

WhatsApp Use in the Adaptation Process of Immigrant Women: The Case of Uyghur Immigrant Women in Türkiye

ÖZET

Bu çalışma, dijitalleşme bağlamında Türkiye'de yaşayan Uygur göçmen kadınların uyum süreçlerinde WhatsApp kullanımının işlev ve etkilerini analiz etmektedir. Bu makalenin amacı, İstanbul ve Ankara'da yaşayan 25 Uygur göçmen kadınıla görüşme yoluyla elde edilen verilere dayanarak, WhatsApp'ın yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda göçmen kadınların toplumsal entegrasyon, kültürel kimliğin korunması ve ekonomik katılım gibi çok boyutlu süreçlerini destekleyen bir platform olduğunu ortaya koymaktır. WhatsApp grupları, göçmen kadınların hem günlük yaşamlarına dair önemli bilgilere ulaşmalarını hem de birbirleriyle duygusal bağ kurmalarını sağlamaktadır. Ekonomik faaliyetler bağlamında, platformun Uygur kadınların girişimcilik potansiyellerini desteklediği görülmüştür. Kadınlar, geleneksel yemekler, el işleri ve diğer tüm ürünlerini gruplar aracılığıyla tanıtmakta ve satmaktadır. Bu, bir yandan ekonomik bağımsızlık kazanmalarını sağlarken diğer yandan geleneksel bilgi ve becerilerini kullanarak kendilerini ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca, WhatsApp grupları, Uygur dili, gelenekleri ve kültürel değerlerinin korunması ve aktarılması bağlamında kültürel kimliğin sürdürülmesine yönelik bir araç olarak kullanılmaktadır. Son olarak makalede, WhatsApp uygulamasının, göçmen kadınların Türk toplumuna entegrasyon süreçlerini destekleyici bir araç olduğu tespit edilmiştir. Platform, kültürel ve sosyal uyum bağlamında bir köprü işlevi görerek kadınların sosyal sermayelerini artırmakta ve topluma adaptasyonlarını kolaylaştırmaktadır. Çalışmanın sonuçları, dijital iletişim platformlarının göçmen toplulukların sosyal, kültürel ve ekonomik süreçlerindeki rolünü anlamaya yönelik literatüre katkı sunmakta ve bu alanın daha derinlemesine incelenmesi için yeni bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: göçmen kadın, Uygur kadınlar, WhatsApp kullanım , uyum

ABSTRACT

Abstract: This study analyzes the functions and effects of WhatsApp use in the adaptation processes of Uyghur immigrant women living in Turkey in the context of digitalization. Based on the data obtained through interviews with 25 Uyghur migrant women living in Istanbul and Ankara, it reveals that WhatsApp is not only a communication tool, but also a platform that supports migrant women's multidimensional processes such as social integration, preservation of cultural identity, and economic participation. WhatsApp groups enable immigrant women to access important information about their daily lives as well as to connect emotionally with each other. In the context of economic activities, the platform was found to support Uyghur women's entrepreneurial potential. Women promote and sell their traditional dishes, handicrafts and other products through the groups. This has enabled them to express themselves using their traditional knowledge and skills, while gaining economic independence. Furthermore, WhatsApp groups are used as a tool for maintaining cultural identity in the context of preserving and transmitting Uyghur language, traditions and cultural values. Finally, WhatsApp was found to be a tool to support the integration process of migrant women into Turkish society. By functioning as a bridge in the context of cultural and social cohesion, the platform increases women's social capital and helps them adapt to society. The results of the study contribute to the literature on the role of digital communication platforms in the social, cultural and economic processes of immigrant communities and provide a new framework for further exploration of this field.

Keywords: immigrant women, Uyghur women, WhatsApp use, adaptation

GİRİŞ

Göç, tarih boyunca toplumsal yapıların dönüşümünü şekillendiren önemli bir süreç olmuştur. Küresel çapta artan çatışmalar, ekonomik sıkıntılar ve siyasi baskılar, kitlesel göç hareketlerinin ivme kazanmasına neden olmuştur. Göç, yalnızca bireylerin yer değiştirmesiyle değil, aynı zamanda bu bireylerin uyum sağlama süreçleriyle de toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan derin etkiler yaratmaktadır (Castles S., 2010). Göçmenlerin uyum ve bütünleşme süreci uluslararası göç araştırmalarının en önemli konularından biri olmuştur. Göçmenlerin yeni bir toplumda uyum sağlama süreçleri, dil öğrenimi, kültürel adaptasyon ve sosyal entegrasyon gibi temel unsurları

Zaibila Aihamaitijiang ¹

How to Cite This Article

Aihamaitijiang, Z. (2025).
"Göçmen Kadınların Uyum Sürecinde WhatsApp Kullanımı: Türkiye'deki Uygur Göçmen Kadınlar Örneği" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:1; pp:57-73. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14742002>

Arrival: 11 December 2024
Published: 30 January 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu araştırma makalesi yazarın doktora tez çalışması kapsamında üretilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-0569-5185

içerirken, bu süreçler göçmen kadınlar için daha karmaşık hale gelmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı zorluklar, göçmen kadınların yerel topluma entegrasyonunu daha da zorlaştırabilir (Kofman, 2004).

Son yıllarda dijital dönüşüm, özellikle mobil teknolojilerin yaygınlaşması, göçmenlerin uyum süreçlerini kolaylaştıracak yeni fırsatlar sunmaktadır. Mobil cihazlar ve dijital platformlar, göçmenlerin dil öğrenme, bilgiye erişim ve sosyal bağlar kurma gibi konularda önemli bir destek mekanizması olarak ortaya çıkmıştır. Mobil uygulamalar, bireylerin evlerinden çıkmadan dil öğrenmelerine olanak tanırken, sosyal ağlar ve mesajlaşma platformları göçmenlerin kültürel bağlarını sürdürmelerine ve yeni topluluklarla etkileşim kurmalarına yardımcı olmaktadır (Dekker & Engbersen, 2013). Bu bağlamda, WhatsApp gibi mobil mesajlaşma uygulamaları, bilgi paylaşımı, sosyal bağların sürdürülmesi ve yeni bir topluma adaptasyon açısından önemli bir platform haline gelmiştir.

Türkiye, farklı göç dalgalarına ev sahipliği yapan ve stratejik bir coğrafyada bulunan bir ülke olarak, özellikle son zamanlarda Doğu Türkistan (Sincan)'dan gelen Uygur göçmenler için önemli bir sığınak olmuştur. Resmi istatistiki bilgiler bulunmasa da Türkiye'de yaşayan Uygur Türklerinin sayısının en az 50. 000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Ertürk,2018:2). Bazı kaynaklar ise Türkiye'de yaklaşık 35.000 ila 45.000 Uygur'un yaşadığını bunlardan yaklaşık 10.000'inin mülteci olduğu belirtmektedir (Beydulla, 2019:181). Uygur göçmen kadınların topluma uyum süreçleri hem kültürel kimliklerini koruma hem de yeni sosyal yapıya entegre olma çabalarını içermektedir. Dijital teknolojiler bu süreçte göçmen kadınlar için önemli bir fırsat sunmaktadır. Özellikle mobil uygulamalar, dil ediniminden sosyal katılıma kadar geniş bir yelpazede göçmenlerin entegrasyon sürecine katkı sağlamaktadır. Bu süreçte kullanılan iletişim araçları, kadınların karşılaştıkları sorunlarla başa çıkma, duygusal destek bulmaları ve topluluk bağlarını güçlendirmeleri açısından önemli bir role sahiptir.

Bu çalışma Türkiye'de yaşayan Uygur göçmen kadınların uyum sürecinde WhatsApp kullanımına odaklanmıştır. Araştırma, kadınların WhatsApp'ı bilgi edinme, topluluk içinde iletişimi sürdürme ve sosyal destek sağlama gibi amaçlarla nasıl kullandığını anlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, bu dijital platformun, kültürel kimliklerini koruma ve yeni topluma uyum sağlama bağlamındaki etkileri değerlendirilmektedir. Çalışma, göçmen kadınların deneyimlerini daha derinlemesine anlamayı ve bu alandaki literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

GÖÇMEN KADIN, UYUM VE DİJİTALLEŞME

Göç ve uyum süreçleri, sosyal bilimlerin uzun yıllardır üzerinde çalıştığı temel konular arasında yer almaktadır. Göçmen bireylerin yeni bir topluma entegre olma çabaları, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik boyutlarıyla ele alınmaktadır. Uyum süreci, bireylerin bir yandan yeni bir toplumun normlarına, diline ve kültürüne uyum sağlamasını, diğer yandan kendi kültürel kimliklerini koruma çabalarını içermektedir (Berry, 1997). Bu bağlamda, göçmenlerin karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma stratejileri, araştırmalarda önemli bir odak noktası olmuştur.

Göçmen Kadın Uyum

Öncelikle göç araştırmalarında göçmenlerin yeni bir ülkeye yerleştikten sonraki sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik değişimlerini açıklamak için sıkça kullanılan göçmen kültürleşmesi (acculturation), sosyal bütünleşme (integration), toplumsal uyum (social cohesion) ve adaptasyon (adaptation) kavramlarını tanımlamak oldukça önemlidir. Türkçe literatüründe ve İngilizce literatürde bu kavramların kullanımları farklılık göstermektedir. Özçürümez & İçduyu çalışmasında birçok bilimsel yayında 'entegrasyon' kelimesinin 'sosyal uyum' veya 'toplumsal bütünleşme' kavramları yerine tercih edilmesinin kavramsal karmaşaya yol açtığı düşünülmektedir. 'Uyum' alanında terimlerin birbirlerini ikame edecek biçimde kullanılması ve kavramların oldukça belirsiz tanımlanmasının nedeni deneyimlenen olguyla ilişkili olarak düşünülebilir. Türkiye'deki zorla yerinden edilmiş Suriyeliler ya da uluslararası koruma kapsamındaki başka kişilerin deneyimi hem yasal statüler hem kalış süreleri açısından yerleşilen ülkelerin kavramları, kuramları ve uygulamalarından farklılıklar göstermesidir. Türkçe yayınlarda uyum kelimesi sıkça kullanılırken, İngilizce yayımlanan kaynaklarda ise entegrasyon terimi daha çok tercih edilmiştir (Özçürümez & İçduyu,2020:28). Özçürümez & İçduyu çalışmasında İngilizce dilinde 'social cohesion' olarak ifade edilen kavramın Türkçe karşılığı olarak 'sosyal uyum' ve 'toplumsal bütünleşme' eş zamanlı olarak ve birbirini bütünleyen biçimde ele almaktadır. 'Sosyal uyum' ya da 'kültürleşme' ya da 'entegrasyon' ya da 'adaptasyon' hangi olursa olsun, bu kavramlar göçmenlerin yeni bir topluma dahil olma ve o toplumla etkileşim süreçlerini farklı açılardan ele almaktadır. Bunlar göçmenlerin hem bireysel hem de toplumsal olarak nasıl değişiklikler yaşadığını ve yeni topluma uyum sağlama sürecini açıklamak için kullanılmaktadır ve birbirini tamamlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada kültürleşme bağlamında entegrasyon ve uyum (adaptasyon) terimlerini kullanılmasını uygun bulduk.

Uyum ve kültürleşme kavramları karmaşık bir şekilde birbirine bağlıdır. Uyum, iç veya ulusal aşırı göçten kaynaklanabilecek medeniyetin doğasında var olan dönüşümlerin yönlendirilmesinin bir sonucu olarak aşamalı olarak gerçekleştirilebilir. Çokkültürlü toplumlarımızda bireyler kendilerini göçmenler, sürgünler, geçici sığınmacılar, misafir veya etnik azınlıklar olarak geçici veya kalıcı rollerde bulmaktadır. Bu gruplar ve hâkim toplum arasındaki karşılıklı ve nispeten istikrarlı etkileşimlerden kaynaklanan bireyler, yeni yerlerine biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik adaptasyonlara maruz kalmaktadır (Şeker vd., 2015). Göçmen adaptasyonu ya da göçmen uyumu, John W. Berry'e göre, göçmenlerin yeni bir kültürel ortama uymak için geçirdikleri değişiklikleri ve düzenlemeleri ifade etmektedir. Berry, kültürleşme ve adaptasyonun birbirine bağlı süreçler olduğu kavramsal bir çerçevenin ana hatlarını çizmektedir. Kültürleşme, farklı kültürlerden bireyler temas ettiğinde meydana gelen kültürel ve psikolojik değişiklikleri içerirken, adaptasyon, olumlu veya olumsuz olabilen bu değişikliklerin sonuçlarını ifade etmektedir. Bu süreç, göçmenlerin bazen orijinal kültürlerinin yönlerini ararken yeni kültürel normlar ve davranışlar öğrendikleri hem psikolojik hem de sosyokültürel boyutları içermektedir. Psikolojik uyum, yeni ortamda zihinsel sağlığı ve kişisel memnuniyeti içermektedir. Stres, başa çıkma stratejileri ve sosyal destek gibi faktörlerden etkilenmektedir. Sosyokültürel uyum ise iş, aile ve sosyal etkileşimleri yönetmek de dahil olmak üzere yeni toplumda etkili bir şekilde işlev görme yeteneğini ifade eder ve yeni sosyal beceriler ve kültürel bilgi edinme ile ilgilidir (Berry, 1997:13-14). Bazen, göçmen bireyin veya kolektifin ev sahibi topluma uyum sonucu (ayrılık ve marjinalleşme) ile ilgili zorluklar ve anlaşmazlıklar ortaya çıkar ve bu da kültürleşme stresinin oluşmasına yol açabilmektedir. Kültürleşme stresinin, sosyodemografik özellikler, göç öncesi deneyimler, baskın toplumun sosyal bağlamı, göç sonrası kültürleşme deneyimi ve kültürleşme kazanımları gibi farklı tarafları bulunmaktadır. Yapılan farklı çalışmalarda düşük sosyo-ekonomik durum, kültürel çeşitliliğe baskın toplumun yaklaşımı, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, dil yeterliliği, bilişsel stiller ve kültürler arası deneyimlerin de ayrıca kültürleşme stresini etkilediği görülmektedir (Şeker vd., 2015:19). Ayrıca, kültürel adaptasyonla ilişkili stres, baskın toplumun özellikleri (çoğulculuk, asimilasyon ve dışlama dahil), ilgili kültürel grupların özellikleri (örneğin, misafirlerin veya göçmenlerin özellikleri) ve kültürel uyum için kullanılan stratejiler tarafından daha da şekillendirilmektedir (Berry, 2005).

Uyum kavramı, çeşitli amaçlar için göç eden çeşitli gruplar için (göçmenler, uluslararası öğrenciler, geçici işçiler, etnik kültürel kolektifler, insani koruma isteyen bireyler, sığınmacılar) önemini korumaktadır. Farklı göçmen gruplarının uyuma ilişkin müzakereler, yasal, ekonomik ve uluslararası hususları kapsayan, ağırlıklı olarak farklı bakış açıları ve öngörülerini yansıtmaktadır; yazılı biçimde belgelenmiş olsa da hâkim toplumun beklentilerinin yanı sıra, bu grupların öngörülerini ve ihtiyaçlarını yerine getirmede bazı yetersizlikler ve engeller olduğu bir gerçek olmaya devam etmektedir. Uyum hem göçmen hem de ev sahibi toplulukların kültürel, sosyal ve politik çerçeveleri ile ulusal kurumların öngörülerini açısından, özellikle günümüzde artan güvenlik ve ekonomik endişeler gibi çeşitli faktörler ışığında değerlendirilmelidir. Kültürleşme ve adaptasyon süreçleri, göç eden varlıkların amaç ve beklentileri tarafından şekillendirilmektedir. Sonuç olarak, göçmen grupların ayırt edici özelliklerine uygun olarak, küreselleşme ve adaptasyon stratejilerinin birlikte ele alınması gerektiği öne sürülmektedir. Bu alanda, ampirik araştırmalar gereklidir ve tüm grupları kapsayacak temel düzenlemelerin ve kamu ve sosyal politikaların formülasyonunda, özellikle disiplinler arası bir metodoloji kullanılarak gerçekleştirilmelidir.

Göçmen kadınların topluma uyum süreçleri, genellikle erkek göçmenlere kıyasla daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Göçmen kadınlar, sadece dil öğrenimi ve sosyal entegrasyon gibi genel uyum sürecindeki engellerle karşılaşmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinden, ailevi sorumluluklardan ve işgücü piyasasındaki yerlerinden kaynaklanan ek zorluklarla da mücadele etmektedir (Kofman, 2004). Göçmen kadınların topluma uyum süreçleri kültürel, sosyal, eğitimsel ve psikolojik boyutları içeren çok yönlüdür. Bu süreçler, ev sahibi ülkenin politikaları, kadınların kişisel geçmişi ve onlara sunulan kaynaklar dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenir. Göçmen kadınlar genellikle cinsiyetleri ve aile birleşimi veya evlilik gibi göç koşulları nedeniyle benzersiz zorluklarla karşı karşıyadır. Uyum süreci, kadınların kültürel kimliklerinin yönlerini korurken ev sahibi topluma kademeli olarak entegre oldukları farklı aşamalardan geçen bir yolculuk olarak görülebilmektedir. Uyum süreci, yalnızca göçmenlerin yasal statüsü ve ekonomik koşullarıyla değil, aynı zamanda kültürel adaptasyon, yerel toplumla etkileşim ve sosyal bağlar kurma becerileriyle de şekillenmektedir. Özellikle kadınlar, dil bariyerleri ve kültürel farklılıklar nedeniyle sosyal hizmetlere erişimde, iş gücü piyasasında ve toplumda aktif katılımında zorluklar yaşayabilmektedirler (Zlotnik, 1995). Dolayısıyla Göçmen kadınların uyum süreci psikolojik, sosyal ve ekonomik unsurlar da dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörler, yeni ortamlara başarılı entegrasyonlarını kolaylaştırabilir veya engelleyebilir. Bu etkilerin anlaşılması, göçmen kadınlar için etkili destek sistemleri geliştirmek için çok önemlidir.

Dijitalleşme ve Göçmen Kadın Uyumu

Günümüzde toplumsal değişimin en büyük etkenlerinden biri kuşkusuz teknolojidir. Ekonomi, politika, kültür, sanat vb. yaşamın bütün alanlarında teknolojinin temel güç haline gelmesiyle toplum sanayi toplumdan çıkarak dijital topluma dönüşmektedir. Cep telefonu, tablet gibi kolay taşınabilir teknoloji ürünleri internet aracılığıyla bizim her zaman dijital dünyayla bağlantılı kalabilmemizi sağlamaktadır. Manuel Castells (2009:4)'in söyleyişiyle, "toplumumuz, ağ toplumu, yirmi birinci yüzyılın başlarında toplumu karakterize eden, dijital iletişim ağları etrafında inşa edilen (ancak onlar tarafından belirlenmeyen) bir sosyal yapı". Antropolog Daniel Miller ve Heather Horst (2012: 4), diğer maddi kültürel eserler gibi dijital teknolojiler de "bizi insan yapan şeyin kurucu bir parçası" olduğunu iddia ediyor. Lupton (2015:2), bunun üzerine dijital teknolojilerle olan etkileşimlerimizi araştırmanın insan deneyiminin doğası üzerine araştırmalara katkıda bulunduğu gibi, sosyal dünya hakkında da çok şey anlamamıza yardımcı olduğunu düşünüyor. Dolayısıyla, dijital teknolojinin günümüz sosyolojisinin en önemli araştırma konularından olduğunu iddia ediyor. İletişim ağların gücünü ortaya çıkaran teknolojik değişimin temelinde, 1940'lı ve 1950'li yıllarda gerçekleşen mikro elektronik devrimine dayanan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki dönüşüm yer alıyordu. Bu, 1970'lerde özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde pekişen ve hızla tüm dünyaya yayılan, tanımlayıcı olarak bilgi çağı olarak nitelendirdiğim dönemi başlatan yeni bir teknolojik paradigmanın temelini oluşturdu (Castells M., 2004:6).

Dijitalleşme son yıllarda farklı tanımlamalarla çok sık kullanılmaya başlanan, zaman zaman yanlış ve yanıltıcı kullanılan bir terimdir. Genel olarak dijitalleşme terimini kullanarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplum ve onun sistemleri (örneğin ekonomik, politik, kültürel, sosyal) üzerindeki etki ve sonuçlarını değiştirmeyi amaçlıyoruz. Farklı kavramsal anlamlar farklı dijitalleşme süreçlerini ve bu süreçlerin bilgi ve iletişim teknolojisinin toplum ve sistemleri üzerindeki etkisi bağlamında oynadığı rolü tanımladığından, bu terimi kullanırken dikkatli olunmalıdır. OECD (2019:18)'e göre, dijitalleşme "dijital teknolojilerin ve verilerin kullanılması ile mevcut faaliyetlerin yeni veya değişikliklerle sonuçlanan ara bağlantı olarak tanımlanabilir. Dijital dönüşüm ise sayısallaştırma ve dijitalleşmenin ekonomik ve toplumsal etkilerini ifade eder". Basit bir dille, dijitalleşme dijital teknolojinin insan toplumunun her alanında uygulanmasıyla ilgili değişiklik süreci diyebiliriz, yani dijital teknolojilerin geniş çapta yayılmasının tetiklediği ve şekillendirdiği organizasyonlu değişim olarak görebiliriz.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) gelişmesiyle birlikte dünya büyük bir değişimden geçti ve hala devam ediyor. Ağ toplumu olarak da adlandırılan Bilgi Çağı, sosyal bilimlerin her alanında birçok çalışmaya yön veren çağdaş bir meta-anlatıdır. Sivil toplum grupları ve özellikle diaspora toplulukları da dahil olmak üzere ulusötesi ağları, bilgi paylaşımı, seferberlik ve sosyal değişim için internet gibi BİT'lerin en aktif kullanıcıları haline gelmiştir (Norris, 2001; Hamel, 2009:3). Uluslararası göçmen ağları gerçekten de Bilgi Çağı'na özgü yeni medya biçimlerinin doğmasına yol açmış ve insanları fikir ve kimlik aracılığıyla birbirine bağlayan küresel kültürlerin doğuşuna olanak sağlamıştır (Appadurai, 1996; Hamel, 2009:3). Birçok çalışma BİT'lere erişimin göçmen nüfusları güçlü bağlantı noktalarına dönüştürdüğünü ileri sürmektedir. Bu nedenle göçmenler genellikle literatürde, hareketlilik ruhuna kusursuz bir şekilde uyum sağlayan dijital ağ kültürünün ana destekçileri olarak tanımlanmaktadır (Vancea&Boso,2014:44-45). Dolayısıyla bilgi ve iletişim teknolojisinin büyük değişimiyle birlikte göçmenlerin yaşamlarına olan derin etkisi, göçün her aşamasında etkili olduğu kuşkusuzdur. Mobil iletişim ve mobil medya kullanımının yaygınlaşması, göçün karar verme sürecindeki bilgiye erişim ve paylaşımından, göçe yolculuk (özellikle düzensiz göç), göç sonrası yeni topluma uyum sürecine uzanan önemi aşikardır. Her toplumda olduğu gibi iletişim ve haberleşmenin göçmenlerin uyumu için önemi tartışılmazdır. Dolayısıyla göçmenlerin sosyal ağların oluşması ve geliştirilmesinde mobil teknolojinin katkısı büyüktür. İnternete bağlı mobil telefonları göçmenlerin fiziksel olarak uzak olmalarına rağmen aile üyeleriyle yakın temas kurmalarını sağlayarak göçmenlerin ailelerinin refahı hakkında güncel kalabilecekleri, önemli anları paylaşabilecekleri ve uzaktan bile duygusal destek sağlayabilecekleri anlamına gelir. Böylece telefon aracılığıyla kolayca iletişim kurmak göçmenler için bir bağlantı ve aidiyet duygusunu teşvik eder, coğrafi engellere rağmen kendilerini daha az izole ve aile birimlerine daha bütünleşmiş hissetmelerine yardımcı olur. Ayrıca göçmenler yeni toplumla etkileşim kurmak için telefonu kullanarak ilişkiler kurabilir, yardım isteyebilir ve farklı bir kültürel ortama uyum sağlamanın zorluklarını daha etkili bir şekilde aşabilir. Bu, göçmenlerin cihazı yerel topluluklarla bağlantı kurmak, önemli bilgilere erişmek ve sosyal etkinliklere katılmak için kullanabilecekleri ve böylece entegrasyon süreçlerini kolaylaştırabilecekleri anlamına gelir (Zanforlin, 2015). Yeni gelen göçmenler yerleşim ve finansal ihtiyaçlarını karşılamak için kamuya açık etnik gruplarla çevrimiçi bağlantı kurarlar. Çevrimiçi gruplar etnik topluluklar arasındaki kaynak alışverişini kolaylaştırır ve bunun da göçmen topluluk bağlarını güçlendiriyor (Hsiao & Dillahunt,2018). Dolayısıyla bu bağlamda mobil telefon kullanımı dil öğrenimi, kültürel entegrasyon ve sosyal bağlar kurma gibi konularda göçmenlere önemli fırsatlar sunmaktadır. Mobil cihazlar ve dijital uygulamalar, göçmenlerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları aşmalarına yardımcı olurken, aynı zamanda sosyal katılımı teşvik etmektedir (Dekker &

Engbersen, 2013). Fakat dijital araçların etkin kullanımı, göçmenlerin dijital okuryazarlık seviyesine, internet erişim imkanlarına ve ekonomik durumlarına bağlı olarak farklılıklar gösterebilir (Van Dijk, 2020).

Göçmen kadınların yaşamlarının dijitalleşmesi hem fırsatları hem de zorlukları kapsayan çok yönlü bir Göçmen kadınların mobil kullanımı, güçlendirme, sağlık, sosyal destek ve yeni toplumlara entegrasyon dahil olmak üzere yaşamlarının çeşitli yönlerini kapsayan çok yönlü bir konudur. Cep telefonları, göçmen kadınlar için karmaşık sosyal ve kültürel ortamlarda gezinmelerine, temel hizmetlere erişmelerine ve topluluklarıyla bağlantılarını sürdürmelerine olanak tanıyan önemli araçlar olarak hizmet ediyor. Bununla birlikte, mobil kullanımın etkinliği ve etkisi, bireysel koşullara ve sistemik faktörlere bağlı olarak önemli ölçüde değişebilir. Cep telefonları, yapısal kısıtlamalar dahilinde ajansı müzakere etmeleri için araçlar sağlayarak göçmen kadınları güçlendirebilir. Bu cihazlar, kadınların kişisel ve mesleki talepleri yönetmesine izin verir, ancak etkinlikleri cinsiyete dayalı ve kesişimli kontrol sistemlerinden etkilenir (Ibasco vd., 2023). Singapur'da cep telefonları, kadın göçmen işçilerin sosyal ve ekonomik sermayeye dönüşebilecek sosyal ağları ve duygusal bağları sürdürmelerine yardımcı oluyor. Bu bağlantı, yabancı bir ortamda özerklikleri ve güçlenmeleri için çok önemlidir (Thomas & Lim, 2010;2017). Cep telefonları göçmen kadınlara sosyal destek sağlamada, stresi azaltmada ve psikolojik refahı artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Singapur'da kadınlar, mobil kullanımın sosyal desteği, özellikle duygusal desteği artırarak stresi azalttığını bildirmiştir (Chib vd., 2013). İspanya'da yapılan bir keşif çalışması, metin mesajına dayalı psikososyal terapinin savunmasız göçmen kadınların ruh sağlığını iyileştirebileceğini, ruh hallerini ve sosyal bağlantılarını artırabileceğini göstermiştir (García vd., 2019). Güney Kore'de, göçmen kadınların özellikle hamilelik ve ebeveynlik ile ilgili özel sağlık bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için bir mobil sağlık uygulaması geliştirildi. Uygulamanın çok dilli desteği, dil engellerinin üstesinden gelmeye yardımcı olarak güvenilir sağlık bilgilerine erişimi kolaylaştırır (Jang vd., 2024). Kanada'daki mobil sağlık klinikleri, erişilebilir, bütünsel ve kültürel açıdan uygun hizmetler sunan göçmen kadınlar için alternatif bir bakım sunumu modeli sunmaktadır. Bu klinikler göç sonrası engellerin üstesinden gelmeye ve zaman içinde sağlık durumunun bozulmasını ele almaya yardımcı olur (Guruge vd., 2010).

Bununla birlikte, dijital okuryazarlık eksiklikleri ve internet erişimindeki zorluklar, göçmen kadınların bu teknolojileri etkin bir şekilde kullanmalarını engellemektedir (Chiswick & Miller, 2014). Faydalarına rağmen, göçmen kadınlar dil engelleri, sınırlı medya okuryazarlığı ve belirli mobil uygulamalara sınırlı erişim gibi zorluklarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar, dil öğrenimi, iş arama ve bağlamsal anlama için mobil teknolojiyi tam olarak kullanma yeteneklerini engelleyebilir. Kuzey Kore gibi dijital olarak bağlantısız ortamlardan Güney Kore gibi son derece bağlantılı toplumlara geçiş, göçmen kadınların yeni dijital manzaralara uyum sağlamada karşılaştıkları zorlukları vurgulamaktadır. Cep telefonları, güç yapılarında entegrasyon ve gezinme için temel araçlar haline gelir (Kang vd., 2018). Dolayısıyla Cep telefonları, göçmen kadınlara güçlendirme, sağlığa erişim ve sosyal destek dahil olmak üzere önemli faydalar sunarken, aynı zamanda ele alınması gereken zorlukları da beraberinde getiriyor. Dil engelleri, medya okuryazarlığı ve sistemik kısıtlamalar mobil kullanımın etkinliğini sınırlayabilir. Bu nedenle, politikalar ve programlar, mobil teknolojinin göçmen kadınlar için olumlu etkilerini artırmak için bu faktörleri dikkate almalıdır.

Türkiye'deki Göçmen Kadınlar ve Uygur Kadınlar

Kadın göçmenler, özellikle 90'lardan itibaren Sovyetlerin dağılmasının ardından bu bölgeden çok sayıda insani ticaret (humanitarian trade) ya da çalışma amaçlı gelmesiyle Türkiye'de görünür olmaya başlamıştır (Erder ve Kaşka, 2003). Türkiye'nin Doğu ve Batı arasındaki konumu, çevre ülkelerde, Ortadoğu ve Asya, Afrika'daki siyasi çalkantılar, savaşlar, Avrupa'nın sıkı göç rejimi, nispeten istikrarlı ekonomisi, yaygın kayıt dışı sektörler ve ticaret olanakları ile gevşek vize politikası gibi faktörler Türkiye'yi pek çok göçmen için çekici bir alternatif haline getirmiştir (Erder ve Kaşka, 2003; İçduygu ve Kirişçi, 2009; aktaran Coşkun, 2015:1303). Türkiye'de göç çalışmalarında toplumsal cinsiyet konusu yeni sayılır. Uluslararası göç anlamında, Türkiye'ye göç gelen kadınları üzerindeki çalışmalar ise 2011 yılı sonrası Suriyeli göçmenlerin ülkeye gelmesiyle beraber giderek artmaya başlamıştır. Şimdiye kadar yapılan göçmen kadın araştırmalarında Suriyeli mülteci kadınlar üzerindeki çalışmalar büyük bir ilgi odağı olmuştur. Bunu nedeni kuşkusuz Türkiye'deki en büyük göçmen nüfusun Suriye'den gelmiş olması ve kadın göçmen nüfusunun da en fazla olmasıdır. Bunu dışında Orta Asya ülkelerinden gelen göçmen işçi kadınların emek göçü de büyük bir araştırma ilgi odağı olmuştur.

Uygur diaspora üyeleri büyük çoğunlukla anavatanlarını Doğu Türkistan ismi ile anarken, bölge resmi olarak Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Sincan Uygur Özerk Bölgesi olarak anılmaktadır (Kuşçu, 2020:110). Diasporadaki en büyük Uygur nüfusu Kazakistan'da yaşamaktadır. Orta Asya'dan sonra, en büyük Uygur diaspora topluluğu, atalarının bağlarını iddia ettiği Türkiye'de yaşamaktadır. Uygur Türklerinin Türkiye'de göç ederek Türkiye'ye yerleşmesi 1950lere dayanmaktadır. Resmi istatistiki bilgiler bulunmasa da Türkiye'de ikamet eden Uygur Türklerinin sayısının en az 50. 000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Ertürk,2018:2). Bazı kaynaklarda ise

Türkiye'de yaklaşık 35.000 ila 45.000 Uygur'un yaşadığını bunlardan yaklaşık 10.000'inin mülteci olduğu belirtmektedir (Beydulla, 2019:181). Bu önemli bir rakamdır ve Türkiye'nin Uygurlar için menşe ülkeleri dışındaki önemli bir yuva olduğunu göstermektedir. Bunların içindeki yaş ve cinsiyet kategorileri üzerinde belirli bir istatistiki bulunmamaktadır. İçişleri Bakanlığı (2021) verilerine göre, “yasal kalış hakkı” kapsamında Türkiye'de 19 bin 328 Uygur Türkü yaşıyor. 17 bin 997 Uygur Türkünün ise “süresiz kalış hakkı” tanıyan uzun dönem ikamet izni bulunuyor. Ayrıca Ahıska ve Uygur Türklerine, ikamet izni harç bedelinden muaf tutan Turkuaz renkli ikamet izni kartı da veriliyor.2002 öncesinde 325 Uygur Türkü vatandaş olurken, 2002 sonrasında ise 5 bin 836 Uygur Türkü istisnai vatandaşlık kapsamında Türk vatandaşı oldu. Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde kurulan Türk ve Akraba Toplulukları Dairesi Başkanlığınca Türkiye'de bulunan Ahıska ve Uygur Türklerine yönelik çalışmalar yapılıyor. Süleyman Soylu'nun talimatı üzerine, Türkiye'nin büyük önem verdiği Uygur ve Ahıska Türklerinin yoğun olarak yaşadığı illerde iş ve işlemler, oluşturulan ayrı çalışma grupları ve özel ofisler aracılığıyla yürütülüyor. Ortak tarih, kültür ve soy bağının bulunduğu Ahıska ve Uygur Türklerine “kendilerini evlerinde hissettirecek kamu hizmeti” anlayışıyla yaklaşıyor. Ayrıca yasal statüye ilişkin iş ve işlemler “Türk Soylular Özel Ofisi” tarafından gerçekleştiriliyor. Türkiye’de Uygur ve Ahıska Türkleri tarafından kurulan çok sayıda sivil toplum kuruluşu bulunuyor. Bu kuruluşlar da kanunlar kapsamında çalışmalarını sürdürüyor (Karadağ K., 2021).

Günümüz Türkiye’inde, Uygur Türkü kimliğini canlı olarak yaşatan göçmen gruplar başta İstanbul, Kayseri olmak üzere, Ankara, Konya, Bursa ve Kastamonu gibi illerde nispi yoğunlukta yaşamaya devam etmektedir. En kalabalık grup ise son 7-8 sene içinde Güneydoğu Asya üzerinden Türkiye’ye ulaşan Uygur Türkleri ile Mısırdan Türkiye’ye sığınan binlerce öğrenci grubudur. Günümüzde bu grup insanlar, İstanbul’un Zeytinburnu, Sefaköy, Başakşehir ve Silivri bölgeleri ile Kayseri’de yoğun olarak yaşamlarını çetin şartlar altında sürdürmeye çalışmaktadırlar. Toplam sayıları hakkında kesin bir bilgi yoktur. Güneydoğu Asya üzerinden gelenlerin çoğunun ellerinde resmî pasaport benzeri belgeleri bulunmadığından ötürü, Göç İdaresi tarafından temin edilen geçici, insani veya uzun dönem ikamet belgeleri ile yaşamlarına devam etmektedir. Hala ellerinde herhangi bir yasal belgesi olmayan kimselerin de bulunduğu bilgisi vardır. Ayrıca, sayıları iki bine yakın Türk yüksek öğrenim kurumlarına kayıtlı Çin’e geri dönüş yolu kapanmış öğrenciler de bulunmaktadır. Günümüzde Türkiye’de yaşayan Uygur Türklerinin karşılaştıkları sorunlar neredeyse hemen hemen aynıdır. Başta ikamet, sağlık, çalışma izni, barınma, eğitim ve güvenlik gelmektedir (Karluk, 2020:270). Türkiye’deki Uygur göçmenler genel olarak iki gruba bölünmektedir, kona (eski) ve yeni gelenler. Önceden gelenler aileleri uzun zaman önce Türkiye’ye taşınan Uygurlardır. Bunlara “yerel” veya “eski” anlamına gelen “yerli” veya “kona” denir. Uzun yıllardır Türkiye’de yaşadılar, bu yüzden Türk kültürüne uyum sağladılar. Bu, yaşama ve düşünme biçimlerinde Türk halkına daha çok benzedikleri anlamına geliyor. Ayrıca daha dindar, yani inançlarını yakından takip ediyorlar. Bu grup 1980’den sonra Türkiye’ye taşınan Uygurları içerir. Bunlara “yeni gelenler” anlamına gelen “yengi kelgenler” denir. Bu insanların, Çin’in birçok Uygur’un geldiği bir bölge olan Sincan’da yaşayan Uygurlarla daha yeni bağlantıları var. Uzun zamandır Türkiye’de değiller, bu yüzden Türk kültürüne veya dinine aşina olmayabilirler (Beydulla, 2019:181).

Uygur Türklerinin Türkiye’ye geldikten sonraki dil ve kültürel olarak daha çabuk uyum sağlamakta daha başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Entegrasyonunu genelde başarılı olmasının iki faktörü bulunmaktadır: (1) Türk toplumuna kültürel ve dilsel olarak yakınlık (2)dinsel açıdan benzerlik ve dinini yaşamakta özgür olması (Velde, 2019:55). Bugün Türkiye’de çeşitli Uygur Dernekleri, Uygurca kitap basın evleri, Uygur lokantaları ve okullar açılmıştır. Bunlar Uygurların Türkiye’ye entegrasyon sürecinde kendi kültürünü de iyi bir şekilde devam ettirmekte olduğunun göstergesidir.

Günümüzde Türkiye’de yaşayan Uygur kadınlarının bazıları eğitim amaçlı Türkiye’ye gelmiştir ve eğitimini tamamlayınca buraya yerleşmiştir. Bir kısmı ise Çin’den kaçarak eşi veya ailesiyle birlikte ya da tek başına Türkiye’ye sığınmıştır. 2017’den beri menşe ülkesine geri dönüş imkanları olmayan Uygurların birçoğu önceki gönüllü göç durumundan, zorunlu göçe maruz kalarak mülteci ve sığınmacı durumuna düştüğü gözlemlenmektedir. Türkiye’de aile kuran Uygur kadınlar çoğu zaman Uygur erkekleriyle evlenmeyi tercih etmektedir. Ön araştırmamızdaki anket sonucuna göre, evli olan Uygur kadınların 95%i Uygur’la evlidir. Amaçların ise Uygur kimliklerini ve kültürlerini korumak olduğunu söyleyebiliriz. Uygur ailelerinde eskiden geleneksel ataerkillik daha baskındı. Toplumsal cinsiyet rollerinde genelde erkekler kamusal alanda, kadınlar ise hane içinde daha aktif olurdu. 2000’lerden sonra, kadınların toplumdaki yerinde belirli değişimler ortaya çıkmıştır. Okuryazar oranının yükselmesi, kentleşmenin artması ve cinsiyet ayrımı noktasındaki zihniyetlerin değişmesi sonucu kadınların iş hayatına katılması ve gelir elde etmesi sağlanmıştır. Bu durum kadınların statülerinde değişme meydana getirmiştir. Ayrıca karı-koca eşitliğinin yasayla garanti altına alınması kadınların geleneksel statülerinin değişmesine de neden olmuştur. Yasa ile kadınlara seçme ve seçilme, eğitim-öğretime ve çeşitli sosyal etkinliklere aktif katılma hakkı tanınmıştır (Ulusoy & Celil, 2005:27).

Türkiye’de yaşayan Uygur göçmen kadınlarla ilgili akademik araştırmalar neredeyse bulunmamaktadır. Son zamanlarda bazı dernek ve sivil toplum kuruluşlarının Uygur mülteci kadınlar ve çocuklarla ilgili yaptığı bazı araştırmalar bulunmaktadır. RFA (Radio Free Asia) Uygur haber sitesinin ilgili röportajına göre, Türkiye’ye son yıllarda sığınmacı olarak gelen Uygur kadınların sayısı artmıştır. Bu kadınlar sadece ekonomik sorunlarla değil psikolojik sorunlarla da karşılaşmaktadır. Bunların çoğu dil bilgisi zayıf, yanında kocaları yok, tek başına çocuk bakmakta sorun yaşıyorlar. Yardım olsa da dil bilmediği için bu kurumların sunduğu imkanlardan yeterince faydalanamamaktadırlar (RFA,2015).

İstanbul Eğitim ve Marifet derneği kadın komitesi başkanı Münevver hanımın bayanınca, 2017 yılından sonraki iki üç sene içinde Türkiye’ye gelen Uygur mültecilerin 90%’ı yalnız kadın ve çocuklardan oluşmuştur. Bu kadınların Türkiye’ye geldikten sonra karşılaştıkları sorunların başında barınma, çocuklarının eğitimi, sağlık tedavisi ve güvenlik gelmektedir (RFA,2017). Hira Kültür ve Eğitim Vakfının İstanbul’un Sefaköy ve Zeytinburnu bölgesinde ikamet eden 200 Uygur göçmen kadınla yaptığı görüşmede beyan edildiğince, görüşme yapılan kadınların 15%’inin ailesi siyasi nedenlerden parçalanmış vaziyette. 93%ü ise çocuklu kadınlardan oluşmuş olup, bunların 29%unun hiç geliri yok. Görüşme yapılmış kadınların yarısı işsiz durumda ve 34%ün aylık geliri 200 doların altındadır (DUK Haber, 2020).

Genel olarak bakıldığında son zamanlarda uluslararası yardım vakıfları ve Türkiye’de kurulan Uygur vakıflarının Uygur kadınların ekonomik ve psikolojik sorunlarını çözmek için bazı adımlar attığını gözlemlenmektedir. Örneğin Uluslararası Doğu Türkistan STK’ları kurulunda sayılı kadın olsa da Kadın Kolların kurulmuş olması Türkiye’deki göçmen Uygur kadınlar için büyük bir adımdır. STK altındaki Doğu Türkistan Nuzugum Kültür ve Aile Derneği Uygur mülteci kadın ve çocuklara yardım kampanyaları da yürütülmektedir. Ancak yürüttüğü proje ve desteklerin kısıtlı ve yetersiz olduğu bilinmektedir. Uygur göçmenlerinin son yıllardaki savunmasız durumu göz önünde bulundurulduğunda, Uygur göçmen kadınların durumunun akademik açıdan araştırılması ve bu konuda destek sağlanması, Uygur göçmen kadınların Türkiye’deki karşılaştıkları sorunlara çözüm getirmekte kritik öneme sahiptir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışma 2022 ve 2024 yılı arasında yapılan doktora tez çalışması sürecinde elde edilen verilere dayanmaktadır. Teknik olarak, İstanbul ve Ankara’da yaşayan farklı meslek ve yaş gruplarından 25 Uygur kadınla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşülen Uygur kadınların içinde öğrenci, ev hanımı, girişimci, meslek sahipleri, kadın aktivistler yer almaktadır. Görüşmede göçmen kadınların adaptasyon sürecini daha iyi anlamak için özellikle son 15 yıl içinde göç eden kadınlara yer verilmiştir. Görüşmeler yüz yüze ve online olarak İstanbul ve Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında 2020 yıl başında Google forms uygulaması aracılığıyla, Türkiye’de yaşayan Uygur Kadınların cep telefonu kullanımı üzerine online anket şeklinde ön araştırma yapılmıştır. Çalışmada görüşülen kadınların isimleri onların güvenliği açısından G (görüşme sırası) olarak kodlama yoluyla gizlenmiştir. Diğer yandan katılım ve gözlem yoluyla göçmen kadın gruplarının mesajlaşma ve yardımlaşma faaliyetleri bir yıla yakın süre boyunca gözlemlenmiştir.

BULGULAR

Statista 2023 verilerin göre Türkiye’de WhatsApp (91%), Instagram (92%)’dan sonra en çok kullanılan uygulama olarak belirtilmiştir. Araştırmamızda benzer şekilde göçmen Uygur kadınlarına en çok kullandığı Mobil uygulama sorulduğunda hepsinin cevabı WhatsApp ve Instagram olmuştur. Uygur göçmen kadınlar WhatsApp’ı iletişim ağını devam ettirme ve güçlendirme, mobil girişimcilik için yoğun kullanılırken, Instagram ve Facebook gibi sosyal medya platformlar kültürel kimliklerini ifade etme ve inşa etmede önemli rol oynamaktadır. WhatsApp kullanımının göçmen kadınların toplumsal uyum süreçlerindeki rolünü anlamak üzere beş ana başlık altında organize edilmiştir: bilgi paylaşımı, sosyal destek ve dayanışma, girişimcilik faaliyetleri, kültürel kimliğin korunması ve yeni topluma entegrasyon çabaları.

WhatsApp Gruplarındaki Bilgi Paylaşım, Sosyal Destek ve Dayanışma

Cep telefonu kullanımı göçmenlerin bir yandan menşe ülkesindeki ailesinden gelen duygusal ve finansal desteğe erişimini kolaylaştırırken, diğer göç ettiği ülkede yeni iletişim ağlarını kurmasını sağlayarak uyum süresini hızlandırmaktadır. Mobil iletişim göçmen kadın işçilerin arkadaşları ve aileleriyle duygusal bağlarını güçlendirmelerine, sosyal ağlarını büyütmelerine ve daha iyi iş fırsatları arama ve kişisel meselelerini yönetme konusunda onlara daha fazla özerklik sağlamalarına olanak tanımaktadır (Thomas & Lim,2010).

Ancak Uygur kadınların durumu farklıdır. Uygur diasporası, Çin’in Sincan bölgesindeki yoğunlaştırılmış baskı ve gözetimi ile ilgili faktörlerin bir kombinasyonu nedeniyle 2017’den bu yana anavatanlarıyla önemli bir iletişim kaybı yaşamıştır. Bu durum, Çin hükümetinin Uygur nüfusunu kontrol etmeyi ve asimile etmeyi amaçlayan politika

ve eylemleriyle daha da kötülemiş ve diasporanın Sincan'daki ailesi ve arkadaşlarıyla iletişim kurma yeteneği üzerinde derin etkileri olmuştur. Çin Komünist Partisi (ÇKP) 'nin baskısı, ileri gözetim teknolojilerinin kullanılmasını içeriyordu ve bu da Sincan'daki Uygurların yurtdışındaki akrabalarıyla iletişim kurmasını riskli hale getirdi, çünkü bu tür etkileşimler ciddi sonuçlara yol açabilir (Lee & Yazıcı, 2023). Yurtdışında yaşayan Uygurlar, ev sahibi ülkelerde marjinalleşme ve Çinli yetkililerden gelen tehditler yaşayan "çifte güvensizlik" ile karşı karşıya kalıyorlar ve bu da Sincan'la iletişimlerini daha da zorlaştırıyor ((Lemon & Jardine, 2024). İletişim kaybı, Uygur diasporası içinde psikolojik refahlarını ve sosyal dinamiklerini etkileyen kolektif travmaya yol açtı. Bu travma, Sincan'daki aile üyelerinin güvenliğini ve refahını doğrulamamasıyla daha da artmaktadır (Elterish,2022).

Cep telefonu kullanımının sosyal desteği artırarak stresi azaltır ve duygusal destek psikolojik refahları üzerinde en önemli etkiye sahiptir. Duygusal destek, kadın göçmenler için mobil kullanım ve stres arasındaki ilişkiye aracılık etmede çok önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal destek ağlarına erişim, kadınların entegrasyonu için, özellikle sosyal etkileşimler için sınırlı fırsatlara sahip ev hanımları için gereklidir. Kadın göçmenler için sosyal destek ve iletişimi kolaylaştıran politikalar ve programlar, daha sorunsuz entegrasyon ve azaltılmış stres seviyelerini sağlamak için dikkatli bir şekilde incelenmelidir (Chib, Wilkin & Hua ,2013). Aileleri ile iletişim engelleri kadınların stresini arttırmış ve duygusal desteklerinden yoksun kalmıştır. Ana vatanındaki ailesi ve akrabalarıyla ilişkileri kopan çoğu Uygur kadınların iletişim ağı doğal olarak Türkiye'deki Uygurlar ve diasporadaki Uygurlara yönelmiştir. Böylece kendi aralarındaki etnik grup bağlarının daha da güçlenmesine sebep olmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre Uygur kadınların içinde bulunduğu WhatsApp grupları genelde, diasporada ve Türkiye'deki Uygur kadınların içinde olduğu, aynı kaderi aynı deneyimleri paylaşan Uygur kadınların gruplarıdır. WhatsApp kullanımı grup dışında bireysel olarak da en yaygın iletişim aracı haline gelmiştir. Örneğin tespit edilen gruplardan Uygur Anneler grubu, Hamile kadınlar grubu, İradeli Kız Öğrenciler grubu gibi gruplar mevcuttur. Bu gruplar diasporadaki göçmen Uygur kadınların kendi aralarında yardımlaşma ve bilgi paylaşımı için kurulan gruplardır. Grupta Türkiye'de yaşayan annelerin sağlık hakkındaki (çocuk sağlığı, hamilelik, hastane ve doktor bilgileri, evde tedavi yönetim) konular daha ön plana çıkmaktadır.

Bunun dışında ticaret amaçlı kurulan Vatan- Türkiye Kadın Ticaretçiler Grubu sadece ticaret değil sosyal yardımlaşma amaçlı bilgiler de paylaşılmaktadır. Bu grupta gözlemlenen sohbetlerin biri de İstanbul Sefaköy semtinde, göçmen Uygur kadınların yerli erkekler tarafından sokakta tacize uğradığını bildirerek, böyle durumlarda kendini nasıl koruması gerektiği, anında polise başvurması gibi konularda bilgilendirme yapılmıştı. Dolayısıyla bu gruplar sadece ticaret ve reklam için değil, aynı zamanda kadınların kendi aralarında bilgi alışverişi yapmak ve sosyal destek için de önemlidir.

Araştırmaya katılan Uygur kadınlara "WhatsApp gruplarının daha çok hangi toplumla etkileşimde olduklarına sorulduğunda kuşkusuz tüm katılımcılar kendi soydaşlarının olduğunu ifade etmektedir. Genelde ev hanımları yakın çevresi ve arkadaşlarının Uygurlardan oluştuğunu, iş kadınları ise bazı Türk arkadaşlarının da olduğu ancak yine de çok yakın ilişki kuramadıklarını ileri sürmektedir. Bunun nedenin ise, aynı kaderi paylaşan Uygur yakınların onları daha iyi anladığını, onlara duygusal ve psikolojik olarak daha iyi destek olabildiklerini ifade etmektedir.

Genelde telefonda en çok Uygurlarla iletişim kuruyorum. Türk arkadaşlarım da Uygur arkadaşlarım da var, genelde özel hayatımı paylaştıklarım genellikle hep Uygur oluyor. Uygur arkadaşlarımın beni ve gurbetteki hislerimi daha iyi anlayabildiğini düşünüyorum, onlarla konuşunca kendimi daha da rahat ve hafiflemiş gibi hissediyorum (G2,35, Araştırmacı).

Bayramlarda dünyanın her yerinden WhatsApp aracılığıyla mesajlar almak insanı çok mutlu ediyor. Senelerdir memleket hasreti çekiyoruz. WhatsApp'taki iletişim kolaylığı en azından dünyanın ve Türkiye'nin her yerindeki Uygur arkadaş ve çevremizle sıkı ve anında iletişim kurabilmek beni çok mutlu ediyor (G10,50, ticaretçi).

Ailemizden uzakta ve onlarla sıkı iletişim kuramazken, buradaki arkadaş ve çevremizle daha yakınlaştığımızı düşünüyorum. Arkadaşların desteği ve yardımları özellikle manevi olarak gurbetteki benim için çok önemli (G1, 38, Güzellik uzmanı).

WhatsApp gruplarının oluşumu Uygur kadınların anında bilgi alışverişi yapabilmesi ve kendi aralarındaki destek ve dayanışma için büyük bir kolaylık olmuştur. Tespit edilen bir diğer WhatsApp grubu ise sadece Türkiye'deki Uygur kadınlardan oluşan Hediyeleşme WhatsApp grubu ise maddi anlamda göçmen Uygur kadınların birbirine destek amaçlı kurulan, ihtiyaç dışı eşyaların kendi aralarında paylaştığı bir gruptur. Grupta çocuk kıyafet ayakkabından ev eşyalarına kadar farklı ihtiyaçlar paylaşılmaktadır. Türkiye'deki Uygur kadınların kurduğu gruplardan yine birden fazla kadınlar ikinci el eşya alım satım grupları mevcuttur. Bu grupların kurulması ve

faaliyet göstermesi Uygur kadınların bir yandan buradaki yaşamını kolaylaştırmak ve ekonomi açıdan aile ekonomisine katkı sağlarken diğer yandan da Uygur kadınların kendi aralarında destek ve dayanışması için alan açmıştır.

Dolayısıyla Uygur kadınların bu dayanışma ve yardımlaşma sürecinin daha çok kendi etnik grupları arasında yürüttüğü, Türkiye'deki Uygur diasporasının şekillenmesinde ve sanal toplum olarak oluşumunda kadınların göz ardı edilemez rolünün olduğunu görebiliriz. Bu durum psikolojik olarak göçmen kadınların yaşam streslerini azaltmada büyük destek sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda ana yurtlarıyla olan iletişim bağının kopması ya da azalması, Uygur diasporasındaki dayanışmasının artmasının önemli nedenlerinden biri sayılır.

Bulgular WhatsApp'ın Uygur göçmen kadınların günlük yaşamda karşılaştıkları zorlukları aşmalarında bilgiye hızlı erişim sağladığını göstermektedir. Hukuki prosedürler, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi hayati konular hakkında sağlanan bilgiler, kadınların bireysel ve topluluk olarak daha güçlü hissetmelerine katkıda bulunmaktadır. Dijital ağları sosyal destek sistemlerini güçlendirmekte ve göçmenlerin karşılaştıkları izole olma hissini azaltmaktadır. Bu bağlamda çalışma WhatsApp'ın benzer bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Girişimcilik Faaliyetleri

Göçmen kadın girişimciler, çeşitli çalışmalarda vurgulandığı gibi cinsiyet ve ırk ayrımcılığı, insan sermayesi becerilerinin eksikliği ve sınırlı sosyal sermaye nedeniyle işlerini sürdürmede sayısız zorlukla karşı karşıyadır (Sarihasan, Dajnoki, & Al-Dalahmeh, 2023; Çaha Ö. vd., 2020). Kadın göçmen girişimciler genellikle ticari faaliyetleri için aile desteği almak için mücadele eder ve iş başarısı için gerekli kaynaklara ve ağlara erişimde zorluklarla karşılaşır. Bu zorluklara rağmen, kadın göçmen girişimciler, girişimlerinde işbirlikçi ve müşteri merkezli yaklaşımları sergileyerek göçmen girişimciliğinde ekonomik kalkınmaya ve çeşitliliğe önemli ölçüde katkıda bulunurlar (Bhattarai, 2020). Göçmen girişimciler cep telefonu teknolojisini kullanarak rekabet avantajı kazanmayı ve böylece iş performansını artırmayı hedeflemektedir (Chidau & Khosa, 2022).

Cep telefonu teknolojisi, iş süreçlerinin koordinasyonunu kolaylaştırarak, pazar bilgilerine erişim sağlayarak ve işlemler için iletişimi sağlayarak göçmen kadınlar da dahil olmak üzere kadın girişimcilerin güçlendirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır (Komunte, 2015). Cep telefonlarının kadın girişimciler için ekonomik faaliyetlere erişimi önemli ölçüde artırarak, pazar istihbaratının artmasına ve doğrudan müzakere yeteneklerine yol açtığını ve nihayetinde ekonomik güçlenmeyi artırmaktadır (Strand, 2020). Ek olarak, araştırmalar, göçmenlere ait işletmelerin karlılığını artırmada teknolojinin, özellikle cep telefonlarının önemini vurgulayarak mobil teknoloji kullanımıyla elde edilen rekabet avantajını vurgulamaktadır (Rahman vd., 2023).

Bugün WhatsApp göçmen Uygur kadınlar için telefon ve iletişim anlamına gelmektedir. Herkeste olan bir ihtiyaç ve alışkanlık haline dönüşmüştür. Girişimci kadınlar için ise adeta sanal pazarlama alanına dönüşmüş durumdadır.

WhatsApp grup oluşturma özelliğinin olması bizim için çok iyi oldu. Bun gruplarda kendi ürünlerimi tanıtarak, pazarlamayı arttırdım ve az da olsa gelirim de arttı diyebilirim (G13.,48, Girişimci).

Ben yıllardır pastacılıkla uğraşıyorum. Önce evde Uygur geleneksel tatlıları yapıp pazarlıyordum. Bunları Instagram ve WhatsApp gibi platformlarda tanıtıyordum ve gittikçe müşterilerim çoğaldı. Müşterilerim genelde hep WhatsApp ile benimle iletişime geçiyor, oradan ürün fotoğrafları atıyorum. Artık pasta dükkânı da açtım, tanıtım ve reklamlarımı bu araçlarla yapmaya devam ediyorum. Benim için çok faydası olduğunu düşünüyorum (G24,45, Pastacı).

Uygur göçmen kadınların arasında son zamanlarda kadın girişimcilerin sayısı çoğalmaktadır. Görüşme yaptığımız kadınların üçünün dükkânı vardı, ikisi de evden perakende satış yaptığını söyledi. Dükkân sahibi olan G8'nin memleketindeki ailesinden destek aldığını, bütün ürünlerinin memlekette gönderildiğini, bu sayede giysi dükkânı açabildiğini söylüyor.

Benim İstanbul'da dükkânım var, ama yine de dükkândaki ürünleri internet üzerinden de satış yapıyorum. Kendi dükkânım için bir tane WhatsApp grubu kurdum, buraya tanıdıklarımı ve tanıdıklarımın rica ettiğim olabildiğince fazla müşteri topladım. Bu gruba yeni gelen ürünler ve indirim faaliyetlerini resim ve videolarla yolluyorum. Bunların hepsini cep telefonumda yapıyorum, benim için bu daha kolay. Müşterilerimin neredeyse tamamı Uygur kadınlar. Bazen başka şehirler ve ülkelerdeki ürün isteyenler oluyor, onlara da kargoyla gönderiyorum, onlar da bana banka hesabıma para yatırıyorlar. Eğer cep telefonum olmasa bütün bunları nasıl yapabiliyordum hiç düşünmüyorum bile (G8,52, Dükkân Sahibi).

Dükkân sahibi H. hanım ise Züccaciye ticaretçisi, orta Asya'dan ve diğer yerlerden özel ürünler getirip diasporadaki Uygurlara pazarlıyor. Sadece Türkiye değil Avrupa, Kanada ve ABD'deki Uygurlara da ürün pazarlıyor. Gün geçtikçe rekabetin daha güçlü olduğunu söyleyen H. hanım, artık onun gibi girişimci kadınların

çoğaldığını, evde oturarak ürün pazarlayanların de olduğunu söylüyor. H. hanım müşterilerinin neredeyse tamamının Uygurlar olduğunu belirtti.

Uygur kadınlar dünyanın neresinde olursak olalım, evlerimizde Uygur kültürünü korumayı seviyoruz. Mutfakta, yemek takımlarında, süs ürünlerinde hep kendi etnik kültürümüze ait desenlere ağırlık veriyoruz. Bunlar kendimizi yabancı hissetmemek adına olabilir. Ama bazen Türk müşteriler bunları fazla gösterişli buluyorlar. Benim Kanada, Amerika ve başka Avrupa ülkelerinden de müşterilerim oluyor. Ürünlerin genelde orta Asya'dan ithal ediyorum. Ürün tedarik etmekten ürün kargolamaya kadar her aşamada bütün işlerimi cep telefonumdan hallediyorum (G18 ,48, Dükkân sahibi).

Cep telefonları girişimci göçmen kadınların sadece Türkiye'de değil dünyaya açılmaları için önemli bir araç olmaktadır. Bulgularda dayandığımızda, göçmen Uygur kadın girişimcilerin özellikle etnik girişimcilik modeli takip ettiklerini gözlemlemekteyiz. Etnik girişimcilik göçmenlerin kendi etnik grupları içinde iş kurma ve işletme faaliyetlerini göstermektedir (Waldinger vd., 1990). Bu süreçte göçmen girişimcileri sadece ekonomik güçlenmekle kalmayıp, etnik kültürlerini korumak ve devam ettirmekte büyük katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'de yaşayan göçmen Uygur kadın girişimciler, ürünlerini pazarlamak için Vatan-Türkiye Kadınlar Ticaret Grubu (917 üye, Aralık 2024 güncel), İpek Yolu Kadınlar Pazarı (596 üye, Aralık 2024 güncel) gibi WhatsApp grupları oluşturmuşlar. Grupta her gün farklı çeşit ürünler fotoğraf ve videolarıyla tanıtım yapıp pazarlanmaktadır. Reklam ve bilgi alışverişi amaçlı oluşturulan bu grupların girişimci kadınların ticaretinde pozitif etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye'deki Uygur kadınların çoğunluk olduğu bu WhatsApp grupları, Uygur göçmen kadın girişimciler için iş verimliliğini artırmada etkili olmaktadır ve ekonomik güçlenmelerine ve başarılarına katkıda bulunmaktadır. Sadece Türkiye'de değil, uluslararası ticarete de yerini alan Uygur göçmen girişimci kadınların girişimcilik yolculuğunda mobil iletişim teknolojisinin önemli katkıları olmaktadır. Ancak girişimcilik faaliyetlerinin sadece Uygur diaspora toplumuna odaklandığı gözlemlenmektedir. Bu da Uygur göçmen kadınların toplumsal entegrasyonunu olumsuz etkileyebilir ve Türk toplumundan uzaklaşmasına neden olabilir. Çevrimiçi ev tabanlı işletmeler, etnik girişimcilerin geleneksel sektörlerden kurtulmaları, teknoloji becerilerini geliştirmeleri ve sosyal, ekonomik ve kurumsal güçleri şekillendirmeleri için benzersiz fırsatlar sunar. Ancak aynı zamanda toplumsal izolasyon ve getto oluşumu gibi sorunları da ortaya çıkarır (Ram & Jones, 1998).

Uygur Kadınlar, geleneksel bilgi ve becerilerini ekonomik faaliyetlere dönüştürerek aile ekonomisine katkıda bulunurken, aynı zamanda bir güven ağı inşa etmişlerdir. Bu sonuç, göçmen kadınların dijital ekonomiye entegrasyonu açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Bununla birlikte, dijital ekonomiye katılımın sürdürülebilirliği ve genişletilebilirliği üzerine daha fazla çalışma yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Kültürel Kimliğin Korunması

İnternet diaspora üyelerinin tarih, kültür, demokrasi ve kimlik gibi konularda anlatılar oluşturup, tartıştığı ulus-ötesi bir mekandır (Bernal 2006: 162).

Göçmenler, kimliklerini oluşturmak ve korumak, anavatanlarıyla bağlantı kurmak ve ulusötesi topluluklar oluşturmak için Facebook ve diğer sosyal ağ sitelerini yaygın olarak kullanmaktadır. Araştırmalar, Facebook gibi platformların göçmenlerin bilgi, deneyim ve kültürel bağları paylaştığı, aidiyet ve dayanışma duygusunu teşvik ettiği ulusötesi sosyal alanlar olarak hizmet ettiğini göstermektedir (Komito, 2011; Mapelli, 2019; NurMuhammad R. Vb., 2013). Bu çevrimiçi alanlar, göçmenlerin söylesel uygulamalar yoluyla kimliklerini müzakere etmelerini ve yeniden tanımlamalarını sağlayarak coğrafi sınırları aşan bir "duygu topluluğu" yaratmalarını sağlar. Facebook gibi sosyal medya platformlarının kullanımı, göçmenlerin ulusötesi alanlar arasında iletişim kurmasına olanak tanıyarak kimlik inşasını ve diaspora kimlikleri güçlendiren günlük etkileşimleri kolaylaştırır (NurMuhammad R. vd., 2013). İnternet diasporalar için karmaşık bir sembolik ortam sağlar, siyasi ideolojilere karşı çıkmak ve kültürel kimlikleri ifade etmek için bir alan sunar ve nihayetinde göçmen kimliklerinin yeniden canlanmasına katkıda bulunmaktadır. Reyhan (2012), Uygur diasporasının oluşumunda internetin önemli pozisyonuna vurgu yapmaktadır. İnternet, Uygur diaspora davalarının ev sahibi ülkelerde duyulmasını sağlamak ve aynı zamanda Uygur göçmenleri arasındaki bağı ve milli gururu güçlendirmek için kullanılmaktadır. Diasporanın elite topluluğu ve öğrencileri için internet, daha birleştirici bir kimlik işlevi görüyor ve kendi ülkeyle ilişkileri sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Reyhan, diaspora Uygur web sitelerinin Çin'e karşı daha fazla kimlik ve konum talep ederek diasporalarının oluşumunda ve inşasında büyük bir rol oynadığını savunmaktadır (Reyhan,2012). WhatsApp gruplarının bu aşamadaki rolü Facebook, Instagram ve X gibi platformlar gibi gözle görünür olmasa da kadınların bu gruplardaki faaliyetleri de aktif olmaktadır ve göz ardı edilmemelidir. Özellikle bir sonraki kuşağın ana dil eğitimi ve Uygur kültürlerini benimsemede, Uygur annelerin her toplumda olduğundan daha büyük kaygıyla karşı

karşıya kaldığı aşıkardır. Uygur göçmen anneler bir yandan çocuklarının Türkiye'deki eğitimlerinde iyi derecede entegre olmasına katkı sağlamaya çalışırken diğer yandan kendi kimliklerini korumak ve devam ettirmek için sürekli arayış ve çaba içindeler. Uygur Anadil Okulu başta Türkiye olmak üzere yıllardır gönüllü olarak diasporadaki Uygur çocuklara Uygurca ve Uygur Edebiyatı çevrimiçi öğretimini üstlenmektedir. Okulun gönüllü öğretmenlerinden biri şöyle beyan ediyor:

Okulumuzun öğrencilerinden sorumlu velilerin neredeyse tamamı anneler. Uygur kültürümüzü ve dilimizi devam ettirmede sorumluluğun genelde hep annelere yüklendiğini fark ediyorum. Ödev kontrolleri, derse katılımı ve dersten sonraki bütün süreçte annelerle WhatsApp gruplarından iletişime geçiyoruz. WhatsApp ders grupları bizim anında öğrencimizden haber almamız, öğrenim durumundan haberdar olmamız ve ödevleri değerlendirmemizi sağlayan önemli bir platformdur. Bu sayede eğitimin verimliliğinin de arttırdığımızı düşünüyorum (G3, 35, gönüllü öğretmen).

2017'den bu yana Uygur kültürü ve Uygur dilinin menşe ülkesindeki karşılaştığı krizler doğrultusunda sadece Türkiye değil bütün diasporadaki Uygur toplumunda Uygur kimliğini devam ettirme ve Uygur kültürünü yaşatma isteği ve çabaları her zamankinden daha aktif durumdadır. Bu aşamada WhatsApp grupları önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Gruplar Uygur dili öğrenim, kültürel etkinlikleri faaliyete geçirmek, Uygur kadın ve çocukları bir araya getirme ve milli etnik bağını güçlendirmeyi sağlamaktadır.

WhatsApp grupları gerçekten bizim için büyük kolaylık sağladı. Yapılacak olan bütün etkinlikler hakkındaki bilgiler kadınlara hemen ulaşıyor. Kadına ve çocukları bir araya getirmek daha kolay ve hızlı oluyor. Bu sayede etkinliklerimizin daha çok insana ulaşmasına ve verimliliğini arttırmasına büyük katkısı oluyor (G25., 38, eğitimci).

Nuzugum Kütüphanesi İstanbul'un Zeytinburnu ilçesinde bulunmaktadır. Kütüphane Uygur kadın ve çocukların faydalanması için 2023'te kurulmuştur. Amaçları ise çocuklar için Uygur kültürünü devam ettirme, aidiyet ve kimlik duygusu geliştirme, kitap okuma alışkanlığı kazandırmak; kadınlar için ise sağlık, psikoloji, çocuk gelişimi, aile ilişkileri, kişisel gelişim ve din üzerine seminer ve dersler verilerek, Türkiye'deki Uygur kadınların her türlü sosyal ve psikolojik açıdan destekte bulunmak, aynı zamanda kadınların dayanışma ve birlikteliğini arttırmak ve okumaya teşvik etmektir.

WhatsApp'ın kültürel kimliğin korunması ve aktarımı için bir araç olarak kullanılması, göçmen kadınların sadece yeni bir topluma uyum sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda kendi kimliklerini ve kültürlerini koruma çabalarını da ortaya koymaktadır. Bu durum, kültürel asimilasyon ile entegrasyon arasındaki hassas dengeye dikkat çekmektedir. Kadınlar, WhatsApp aracılığıyla Uygur dili, gelenekleri ve kültürel değerlerini yaşatırken, aynı zamanda kültürel bağlarını güçlendiren bir topluluk oluşturmuşlardır.

Yeni Topluma Uyum Çabaları

Yeni Sosyal Ağlar

Göçmenlerin mobil iletişim kullanımı ve sosyal ağ arasındaki ilişkiye dikkat çekerken Lee & Katz (2015), Mobil iletişimin (a) daha yoğun sosyal ağlarla ve (b) göçmen topluluklarında önemli ve benzersiz bir sosyal sermaye kaynağıyla sıkı ölçüde ilişkili olduğunun kanıtına varır. Sık cep telefonu kullanımının, özellikle zayıf etnik köken bağlarıyla mesajlaşma ve ev sahibi bağlarıyla sesli arama yoluyla göçmenlerin ağ boyutunun artmasına katkıda bulunabileceğini öne sürüyor.

Mobil cihazlarını en çok iletişim için kullanan Uygur kadınların Türk toplumu ile ağ kurma ve ağlarını sürdürme çabalarının da olduğu doğrudur. G5. Hanım Ankara'da Uygurlardan uzak bir semtte oturuyor, çevresinde Uygur arkadaşları olmadığı için kendinin aktif olarak mahalleden arkadaş edindiğini bahsetti. Böylece hem kendini daha mutlu hissediyor hem kızı için oyun arkadaşı da bulduğunu düşünüyor. Komşularla ilişkilerini devam ettirmek ve güçlendirmek için WhatsApp'ın rolünün büyük olduğunu düşünüyor.

Bir sürü WhatsApp gruplarına üyeyim, çocuğumun veli grubundan başka diğer gruplar hepsi Uygur Türk grubu. Sağlık, alışveriş, çocuk eğitimi ile ilgili WhatsApp gruplarına üyeyim. Mahallede tanıştığım ve iyi anlaştığım bir Türk komşum var, ben diğer Uygur komşumuzu da ekledim bu gruba, Türk arkadaşım da diğer arkadaşımı ekledi, hepimiz aynı mahalledeyiz, çocuğum için böyle bir yonteme başvurdum. İlk başta bu mahallede kendimi yalnız hissettim kendim ve çocuğumun sosyalleşmesi için mahallede parkta tanıştığım ve iyi anlaştığım bir arkadaş buldum kendime, sonra genişlettik bu grubu. Ramazan'da iftar sofralarında buluştuk, çocukları beraber parka götürüyoruz arada toplanıyoruz, kendimi de iyi hissediyorum bu gruba. Parkta komşularla konuşmak beraber çocukları parka götürmek sanki bana ruhsal olarak çok iyi geliyor (G5, 32, Bilgisayar Mühendisi).

Benzer şekilde Ankara'da on sene yaşadıkdan sonra başka şehre taşınan G11 Hanım Ankara'da oturduğu semtte bir sürü Uygur komşuları olduğu için Türk komşularla iç içe olmayı gerekli bulmadığını ancak şimdi yaşadığı şehirde ise kendileri dışında hiçbir Uygur aile olmadığı için komşularla çok yakın ilişkiler kurduklarından bahsetmektedir. Bu süreçte de WhatsApp uygulamasını aktif kullandığından olduğunu ifade etmektedir (G11, 35, Ev hanımı). Dolayısıyla, WhatsApp gibi mobil iletişim uygulaması, göçmen kadınların iletişim ağını oluşturmasında önemli rol oynamakta ancak yaşadığı bölgede ya da oturduğu semtte başka Uygur göçmen ailelerin olup olmaması, onların iletişim uygulamalarını kullanma stratejilerini etkilemektedir.

Şekil 1: Yaşadığı Semtin Özelliğine Göre WhatsApp Kullanım Biçimi ve Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Şekil 1'de gösterildiği gibi, Uygurlar yoğun olan semtte göçmen Uygur kadınların günlük iletişim ağı yine Uygur diaspora ile sınırlı kalmaktadır. Ancak bu durum değiştiğinde, göçmen kadınların çevredeki yerel halk ile iletişim kurmaya çabaladığını ve bundan memnun olduklarını ifade etmektedir. Fakat, kendilerinin yine de Uygur toplumu içinde daha rahat hissettiklerini, kendisi gibi davranabildiklerini ifade etmektedir.

Bizim oturduğumuz sitede Uygur yok bizden başka, ama yandaki sitelerde var onlarla daha çok görüşüyorum. Kendi komşularıyla sadece selamlaşıyorum. Bugünlerde herkes hayatın koşuşturmasıyla yoğun, yaşam şartları zor, hayat stresli herkes kendi işiyle meşgul diye düşünüyorum. Burada bir sürü Uygur komşular var, o yüzden Türk komşularla çok kaynaşamadım diyebilirim gerek de duymadım. Yalnız kalmadım belki yalnız kalmış olsam Türk komşularım ile kaynaşurdum (G10, 50, Ev hanımı).

WhatsApp Uygur kadınların en sık kullandığı iletişim aracı olarak, kendi etnik grupları arasındaki iletişimin devamlılığını sağlarken, Türk toplumu ile yeni ilişkilerin kurulması ve gelişmesini destekleyen önemli bir platform olarak da kullanılmaktadır. Fakat bu durum yaşadığı bölge (etnik Uygurların yoğun olup olmaması), meslek, yaş, cinsiyet gibi faktörlerden etkilenmektedir.

Dil Engelini Aşmak

Dil engeli göçmenlerin yeni bir ülkeye geldiği andan itibaren karşılaştığı ilk sorunlardan biridir. Yaşadığı ülkenin ve yörenin dilini konuşabilmek onların yeni ortama daha çabuk uyum sağlamalarını kolaylaştıran faktörlerden biridir. Günümüz teknolojinin gelişimi dil öğrenim için geniş bir alan sunmaktadır. Mobil teknolojiler göçmenlere geleneksel sınıf ortamlarının ötesinde öğrenme esnekliği sunarak günlük yaşam ve işteki karşılaşmalarla uyumlu dil yeterliliklerinin gelişimini teşvik ederler (Kukulska-Hulme, 2019). Göçmenlerin sosyal dışlanmasını önlemek için ev sahibi ülkenin dil ve kültürünü öğrenmesi çok önemlidir. Mobil uygulamalar göçmenleri kendi kendine yönlendirilmiş öğrenmeyi teşvik ederek, eğitimi geleneksel sınıf ortamlarının ötesinde daha erişilebilir hale getirmektedir. Göçmen toplulukları mobil cihazlardan yararlanarak dil engelleri, kaynak eksikliği ve zaman kısıtlamaları gibi zorlukların üstesinden gelebilir ve sonuçta eğitimde ilerlemeyi ve toplumsal katılımı teşvik edebilir. Örneğin bazı çalışmalar bir telaffuz uygulaması odaklanmış dil eğitiminin, daha iyi entegrasyona yardımcı olabilecek konuşulan dil becerilerini geliştirmek için yararlı olduğunu göstermektedir (Bradley vd., 2017).

Araştırmada Türkçe öğreniminde cep telefonlarını nasıl kullandıkları sorulduğunda, hemen hemen tüm kadınlar cep telefonunun Türkçe öğrenmesinde kendisine büyük kolaylık sağladığını ve öğrenme sürecini hızlandırdığından bahsetmektedir.

İlk Türkiye'ye geldiğimde Türkçe bilmiyordum Türkçe öğrenme sürecimde cep telefonu çok işime yaradı. Benim dili iyi bilmeden asla konuşmayan utangaç bir kişiliğim var. Ben yurttan kalıyordum dışarıya çıktığımda yalnız isem oda arkadaşlarıma kelimeleri hemen WhatsApp'tan gönderiyordum cümle kurun bana diye, onların kurduğu cümleleri okuyarak iletişim kuruyordum dışarıda. Şimdi çok komik gelebilir ama cep telefonum olmazsa ben herhalde hiç yalnız dışarıya çıkamazdım. Bir keresinde otobüste yanlış durağa indim ve arkadaşları arayarak yolumu bulabildim, eğer telefon olmazsa dil bilmediğim halde nelerle karşılaşmıştım tahmin edemezdim. Şimdi düşününce bütün bu süreçte cep telefonun görünmez bir kahraman olduğunu anlıyorum (G5, 32, Bilgisayar Mühendisi).

Benim Türkçem iyi değil sadece günlük iletişimi anca çözdüm bu 8 senede. Ama gün geçtikçe Türkçemin yetersiz kaldığının farkındayım. Bilgisayar kullanmayı bilmiyorum ama cep telefonu kullanmak bana daha kolay oluyor. Bu yüzden cep telefonumla Türkçe online kursa katıldım, bu sayede Türkçemi geliştirmeyi umuyorum. Kurs bilgileri hep WhatsApp grupları üzerinden gönderiliyor, öğretmenle de WhatsApp'tan istediğimiz zaman soru sorabiliriz (G7, 45, ev hanımı).

Akıllı telefonunuzun olup olmaması, mobil öğretim uygulamalarını her yerde her zaman kullanıp kullanamamanızı etkiler. Eğer sizin akıllı telefonunuz ya da dil öğrenmek için başka dijital cihazınızın olmadığı takdirde, insan aracıyla sorunlarınızı çözmek istersiniz, bu da iletişimi güçlendirmekle beraber, sizi topluma daha fazla entegre olmanıza teşvik eder.

İlk Türkiye'ye geldiğimde akıllı telefon kullanmıyordum, bu yüzden dil öğrenme sürecinde cep telefonumun pek fazla kullanmadım. Ben dil okulunda Türkçe öğrendim ve dil öğrenmemde yurttaki arkadaşlar bana çok yardımcı oldular. Benim telaffuzumu sürekli düzeltiyordu, hızlı öğrenmemi sağladı. Üstelik Uygurca ile Türkçe benzerlikleri çok olduğundan kısa sürede günlük dil iletişim becerilerimi edindim diyebilirim. Bu süreçte oda arkadaşlarımla da daha fazla kaynaşmama neden oldu (G3.32. Araştırmacı).

Mobil öğrenmenin göçmen eğitime iki şekilde katkıda bulunduğu görülüyor: göçmenlerin eğitime erişiminin sağlanması ve sağlanan eğitimin kalitesinin artırılması (Drolia & Sifaki vd., 2020). Ancak eğitimde mobil kullanımı her şeye çözüm değildir. Pek çok araştırmacı, eğitim uygulamalarını oluştururken öğrenme ihtiyaçlarının ve göçmenlerin tercihlerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla göçmenlerin ihtiyaçlarının mobil öğrenme uygulamalarının özellikleriyle yan yana getirilmesi önemlidir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu makalede, Uygur göçmen kadınların dijital araçlar vasıtasıyla kurdukları iletişim ağları analiz edilmiştir. WhatsApp uygulaması kullanımlarına odaklanılarak Türkiye'de entegrasyon ve uyum süreçleri incelenmiştir. Bu uygulamanın göçmen kadınlar özelinde sosyal, ekonomik ve kültürel süreçlerdeki işlevselliği gözler önüne serilmiştir.

WhatsApp grupları, göçmen kadınların hem günlük yaşamlarına dair önemli bilgilere ulaşmalarını hem de birbirleriyle duygusal bağ kurmalarını sağlamaktadır. Bu durum, kadınların bilgi eksikliği kaynaklı dezavantajlarını azaltırken, karşılıklı yardımlaşma duygusunu güçlendirmektedir. Özellikle, grup üyeleri arasında yapılan yardımlar, bir dayanışma ağının oluşmasını kolaylaştırmaktadır. WhatsApp, Uygur göçmen kadınların ekonomik hayata katılımını destekleyen bir platform haline gelmiştir. Kadınlar, geleneksel yemekler, el sanatları ve diğer ürünlerini gruplar aracılığıyla tanıtmakta ve satmaktadır. Bu, bir yandan ekonomik bağımsızlık kazanmalarını sağlarken diğer yandan geleneksel bilgi ve becerilerini kullanarak kendilerini ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Göçmen kadınlar, WhatsApp gruplarını, kültürel kimliklerini koruma ve yaşatma amacıyla da etkin bir şekilde kullanmaktadır. Uygur dili, yemek tarifleri, din ve gelenekler gibi kültürel unsurların paylaşımı, kadınların hem birbirleriyle hem de kültürleriyle olan bağlarını güçlendirmiştir. Bu süreç hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kültürel kimliğin devamlılığını sağlamaktadır. WhatsApp grupları, yeni topluma uyum sağlama sürecinde köprü görevi görmektedir. Kadınlar, Türk kültürüne dair bilgi edinirken, sosyal etkinliklere katılım ve dil öğrenimi gibi uyum süreçlerini destekleyen aktivitelerde bulunmaktadır. Bu durum, kadınların kendilerini yalnız hissetmelerini azaltmış ve toplumun bir parçası olduklarını hissetmelerine katkı sağlamaktadır.

Dijital araçlar ve internet kullanımı göçmen kadınların entegrasyon stratejileri için kolaylık sağlamaktadır, ancak asıl belirleyici olan göçmen kadınların bu araçları nasıl ve hangi stratejilerle kullandığıdır. Dolayısıyla, dijital araçlar birer "araç" olarak değerlendirilmeli, esas dikkatin göçmenlerin bu araçları nasıl kullandığına ve entegrasyon hedeflerine yönelik oluşturdukları stratejilere verilmesi gerekmektedir. Çünkü aynı araçları farklı şekillerde kullanan bireyler, çok farklı entegrasyon deneyimleri yaşayabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Appadurai A. (1996). "Modernity At Large: Cultural Dimensions Of Globalization", Minneapolis: University Of Minnesota Press
- Arul, Chib., Holley, A., Wilkin., Sri, Ranjini, Mei, Hua. (2013). "International Migrant Workers' Use of Mobile Phones to Seek Social Support in Singapore", *Information Technologies and International Development*, 9(4):19-34.
- Bernal, Victoria. (2006). "Diaspora, Cyberspace And Political İmagination: The Eritrean Diaspora Online", *Global Networks*. 6. 161- 179. 10.1111/j.1471-0374.2006.00139.x.
- Berry John W. (2005), "Acculturation: Living Successfully in Two Cultures", *International Journal of Intercultural Relations*, 29, pp. 697–712.
- Berry, John W. (1997)." Immigration, Acculturation, And Adaptation", *Applies Psychology* 46(1), 5-34
- Beydulla, Mettursun (2019). "Experiences Of Uyghur Migration To Turkey And The United States: Issues Of Religion, Law, Society, Residence, And Citizenship", *Migration And Islamic Ethics*, Brill Publitions , P 174-195
- Bhattarai, Narayan Prasad (2020). "Migrant Entrepreneurs and the Digital Economy in the UK", Royal Holloway University Of London School Of Management, Doktora Tezi
- Bradley L. vd. (2017). "Integration And Language Learning Of Newly Arrived Migrants Using Mobile Technology", *Journal Of Interactive Media İn Education*, 2017(1): 3, Pp. 1–9, DOI: <https://doi.org/10.5334/Jime.434>
- Castells, M. (2000). "The Rise of the Network Society: Economy, Society and Culture". Blackwell, New York.
- Castells, M. (2004). "The network society: A cross-cultural perspective", Northampton, ME: Edward Elgar Publishing, Inc
- Castells, M. (2009). "Communication Power", Oxford: Oxford University Press.
- Castles, S. (2010). "Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1565–1586. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489381>
- Chib, Arul & Wilkin, Holley A. & Hua Sri Ranjini Mei (2013). "International Migrant Workers' Use Of Mobile Phones To Seek Social Support İn Singapore", *Information Technologies & International Development*, Volume 9, Number 4, Winter 2013, 19–34
- Chidau & Khosa, (2022). "The İnteroperability Of Mobile Phone Technology As A Way To İmprove İmmigrant Entrepreneurship İn South Africa", *International Journal Of Research İn Business & Social Science* 11(10) 24-34
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2014b). *International Migration and the Economics of Language*. In B. R. Chiswick, & P. W. Miller (Eds.), *Handbook of the Economics of International Migration* (Vol. 1, pp. 211-269). Elsevier. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2381132>
- Coşkun, E. (2015). Curbing sex trafficking in Turkey: The policy–practice divide. *Asian and Pacific Migration Journal*, 24(3), 327-352. <https://doi.org/10.1177/0117196815595326>
- Çaha Ö. ve arkadaşları, (2020). "İstanbul Göçmen Girişimci Araştırması", Uluslararası Göç ve Mülteci Derneği Yayınları
- Dekker, Rianne & Engbersen, Godfried. (2013). "How Social Media Transform Migrant Networks and Facilitate Migration", *Global Networks*. 14. 10.1111/glob.12040.
- Diminescu, Dana. (2008). "The Connected Migrant: An Epistemological Manifesto." *Social Science Information* 47 (4): 565–579.
- Droliya, M., Sifaki, E., Papadakis, S., & Kalogiannakis, M. (2020). "An Overview of Mobile Learning for Refugee Students: Juxtaposing Refugee Needs with Mobile Applications' Characteristics", *Challenges*, 11(2), 31. <https://doi.org/10.3390/challe11020031>
- DUK Haber (2020). "İstanbul'saki Uyghur Kadınların Durumu Endişe Ettirici" <https://ug.uyghurcongress.org/istanbuldiki-uyghur-ayallirining-reyalliqi-endishe-qozghimaqta/> Uyghurca
- Elterish, A. B. (2022). "The effect of Xinjiang's virtual lockdown on the Uyghur diaspora", In *The Xinjiang emergency*, Manchester, England: Manchester University Press. <https://doi.org/10.7765/9781526153128.00019>

- Erder, S. ve S. Kaşka (2003), “Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey” (Ankara: IOM).
- Ertürk, Amine Tuna (2018). “Türkiye’de Uygur Toplumu: Tarihi Serüveni, Sorunları ve Talepleri”, Araştırma 87, İNSAMER, Kasım 2018.
- García, Y., Ferrás, C., Rocha, Á. et al. (2019). “Exploratory Study of Psychosocial Therapies with Text Messages to Mobile Phones in Groups of Vulnerable Immigrant Women”. *J Med Syst* 43, 277 <https://doi.org/10.1007/s10916-019-1393-3>
- Guruge s., Hunter j.a., Barker k., McNally m.j. & Magalhães l. (2010). “Immigrant Women’s Experiences Of Receiving Care In A Mobile Health Clinic”. *Journal of Advanced Nursing* 66(2), 350–359.
- Hamel, Jean-Yves (2009). “Information And Communication Technologies And Migration”, United Nations Development Programme Human Development Reports Research Paper 2009/39
- Horst, Heather A. Ve Daniel Miller (2006). *The Cell Phone: An Anthropology Of Communication*. Oxford And New York: Berg
- Hsiao, Chiao-Yin & Dillahunt, Tawanna (2018). “Technology to Support Immigrant Access to Social Capital and Adaptation to a New Country”, *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*. 2. Article 70. <http://dx.doi.org/10.1145/3274339> Conference: The 21st ACM Conference on Computer-Supported Cooperative Work and Social Computing Volume: 2
- İçduygu, A., Kirişçi, K., 2009. “Introduction: Turkey’s international migration in transition”, *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*, A. İçduygu, K. Kirişçi (Derleyenler), Bilgi University Press, İstanbul
- Ibasco, G. C., Cai, M., & Chib, A. (2023). “At the intersection of multiple systems of power: A systematic review of gender, migrants, and mobiles”, In *Women's Agency and Mobile Communication Under the Radar* (1 ed., pp. 138-149). Routledge (Taylor & Francis Group). <https://doi.org/10.4324/9781003304197-16>
- Jang, S.H., Yi, Y.J. and Song, Y.-M. (2024). “Development of a mobile health information application for immigrant women in South Korea”, *Online Information Review*, Vol. 48 No. 5, pp. 889-907. <https://doi.org/10.1108/OIR-07-2023-0336>
- Kang, Juhee., Richard, Ling., Arul, Chib. (2018). “The Flip: Mobile Communication of North Korean Migrant Women During Their Journey to South Korea”, *International Journal of Communication* 12, 3533–3552
- Karluk, Abdürreşit Celil (2020). “Türkiye’deki Uygur Türkü Göçmenleri ve Karşılaştıkları Sorunları”, *Orion Kitapevi*, Ekim 2020, S 245-288
- Karadağ, K. (2021). “Türkiye, 2002’den bu yana 95 bin 845 Ahıska, 5 bin 836 Uygur Türküne vatandaşlık verdi”, *Anadolu Ajansı*
- Kofman, E. (2004). “Gendered Global Migrations”, *International Feminist Journal of Politics*, 6(4), 643–665.
- Komito, Dr. Lee, (2011). “Social Media and Migration: virtual community 2.0”, *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 2011, v. 62 (6), pp. 1075-1086
- Komunte, Mary (2015). “Usage of Mobile Technology in Women Entrepreneurs: A case Study of Uganda”, *The African Journal of Information Systems: Vol. 7: Iss. 3, Article 3*
- Kukulska-Hulme, Agnes (2019). “Mobile Language Learning Innovation Inspired By Migrants, *Journal Of Learning For Development*”, Vol.6, No.2, PP.116-129
- Kuşçu, Işık (2020). “ Türkiye Ve Dünyada Uygur Diasporası”, *Türkiye Günlüğü*, 143 (Yaz 2020)
- Lee M, Yazici E. (2023), “China’s Surveillance and Repression in Xinjiang”, In: Kwet M, ed. *The Cambridge Handbook of Race and Surveillance*. Cambridge Law Handbooks. Cambridge University Press, 166-189.
- Lee, Sun Kyong & Katz, James E. (2015). “Bounded Solidarity Confirmed? How Korean Immigrants’ Mobile Communication Configures Their Social Networks”, *Journal Of Computer-Mediated Communication* 20, P615-631
- Lemon, Edward and Jardine, Bradley, (2024) . “We Are Living in Fear: Transnational Repression, Regime Type, and Double Precarity in the Uyghur Diaspora”, *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, Volume 24, Number 1, 117-140

- Lupton, D. (2015). "Digital Sociology". Oxon. UK: Routledge
- Mapelli, Giovanna. (2019). "The Identity Construction of Migrants on Facebook", Languages 2019,4, 52
- Miller, Daniel and Heather A. Horst (2012). "The Digital and the Human", In Heather A. Horst and Daniel Miller's Digital Anthropology. New York: Berg Publications. P. 3-35. ISBN:0857852906
- MMC. (2023). "Digital Lifelines: The Use Of Social Media Networks Among Venezuelan Refugees And Migrants Heading North", Mixed Migration Center, <https://mixedmigration.org/resource/digital-lifelines-social-media-venezuelan/>
- Norris P. (2001). "Civic Engagement, Information Poverty, And The Internet Worldwide", Cambridge: Cambridge University Press.
- NurMuhammad, Rizwangul& Dodson, Giles Vb. (2013). "Uyghur Facebook Use And Diasporic Identity Construction", IAMCR 2013 Conference Dublin, 25-29 June
- OECD. (2019). Going Digital: Shaping Policies, Improving Lives, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264312012-en>
- Özçürümez, S., & İçduygu, A. (2020). "Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye". İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Rahman, M.S. vd. (2023), "Impact of mobile phone usage on empowerment of rural women entrepreneurs: Evidence from rural Bangladesh", October2023 Heliyon 9(11):e21604
- Ram, M., & Jones, T. (1998). "Ethnic Minorities in Business", Small Business Economics, 10(1), 20-30.
- Reyhan, Dilnur (2012), "Uyghur Diaspora And Internet", E-Diasporas Atlas, Avril 2012.
- RFA, (2017). "Türkiyege Hijret Qilghan Uyghur Ayallar Duch Kelgen Riqabetler", <https://www.rfa.org/uyghur/xewerler/kishilik-hoquq/uyghur-weziyiti-02132017163353.html?encoding=latin>, Uygurca
- RFA. (2015). "Türkiye'de Yaşayan Uygur Göçmen Kadınların karşılaştıkları Sorunları" <https://www.rfa.org/uyghur/mulahize/turkiyede-uyghur-01062015163752.html>, Uygurca
- Sarihasan, I., Dajnoki, K., & Al-Dalahmeh, M. (2023). "Immigrant entrepreneurship and gender dimensions: A systematic review", Intangible Capital, 19(2), 110-130. <https://doi.org/10.3926/ic.2079>
- Strand, Michael (2020). "Book Review: Mobile Entrepreneurs: An Ethnographic Study of the Migration of the Highly Skilled". By Katrin Sontag. Opladen, Germany: Budrich UniPress, 2018, July 2020 American Journal of Sociology 125(6)
- Şeker,B. Dilara., Ibrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin (der.) (2015). "Göç ve Uyum". London: Transnational Press London. Courtesy of Transnational Press London. www.tplondon.com
- Thomas, M. & Lim, S. S. (2010). "On maids and mobile phones: ICT use by female migrant workers in Singapore and its policy implications", In J. Katz (Ed.) Mobile communication and social policy (pp. 175-190). New Jersey: Transaction.
- Thomas, Minu & Lim, Sun Sun. (2017). "ICT Use and Female Migrant Workers in Singapore", In book: Mobile Communication (pp.175-190)
- Ulusoy, D. D. D., & Celil, D. D. A. (2005). "Uygurlarda Aile". Istanbul Journal of Sociological Studies(32), 1-29.
- Van Dijk, J. (2020). "The Digital Divide: The Internet and Social Inequality in International Perspective", Sage Publications
- Vancea,Michaela & Alex, Boso.(2014). "Connected Immigrants? Four Methodological Challenges For The Analysis Of İCT Use Through Survey Data", Migrac İones Int Ernac İona Les, Vol. 7, Núm. 3, Enero-Junio De 2014
- Velde, Maddeline Andrea Vander (2019). "Bridging Borders From Asia To Europe: A Case Study On Uyghur And Hazara Migration To Turkey", A Thesis Submitted To The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University
- Waldinger, R., Aldrich, H., & Ward, R. (1990). "Ethnic Entrepreneurs: Immigrant Business in Industrial Societies", Sage Publications.

Zanforlin, Sofia (2015). "Transnational Migration and Sociocultural Practices: Mapping the Use of ICTs", *Communication & Social Change* 3(1):1

Zlotnik, H. (1995). "Migration and the Family: The Female Perspective. *Asian and Pacific Migration Journal*", 4(2-3), 253-271

Zlotnik, H. (1995). "The South-to-North Migration of Women", *International Migration Review*, 29(1)